

De geest met de twee gezichten

Esther Kloos
26 augustus 2020

‘De geest met de twee gezichten’ is een afbeelding in het *quiet book* dat mijn oma voor mij heeft gemaakt in 1965. Een *quiet book* is een educatief middel om kleine kinderen motorische vaardigheden te leren. Maria Montessori begon met deze methode door kinderen plaatjes en letters te laten voelen. Ook de rekjes om veters te leren strikken en knopen en drukknopjes te leren gebruiken vallen in principe onder de *quiet books*.

Kinderen in het inheemse dorp Galibi in Suriname met het *quiet book* van mijn oma. Mijn ouders deden in Galibi als antropoloog onderzoek onder de inheemse bevolking en later in Tepoe, in het binnenland van Suriname.

Twee kinderen in het Surinaamse Galibi bekijken het *quiet book* dat mijn oma voor mijn geboorte heeft gemaakt. Hun vingers glijden over de afbeeldingen en ze herkennen sommige plaatjes. Aan mijn moeder vertellen ze wat ze zien. De kat is een *kaikusi*, het meisje een *amyija* en de boom met oogjes een *wiju*, in ieder geval een soort van... Mijn moeder leert ook op deze manier *Kalina*. De kinderen klappen het boek helemaal open. En dan roepen ze: ‘*Jawama, jawama!*’ Een heftige discussie ontstaat tussen hen waar mijn moeder niets van verstaat. Maar de kinderen maken haar wel duidelijk dat het niet goed is. ‘*Jawama!*’ Ten slotte maakt mijn moeder een foto waarop de kinderen staan, met het *quiet book* helemaal uitgeklast en op z’n kop. Het is dan 1966. Natuurlijk herinner ik mij hier niets van. Het is de overlevering van mijn moeder. Maar deze eerste woorden behoren nog steeds tot mijn taalgebruik dat al lang niet meer het *Kalina* is.

Het *quiet book* bekijk ik samen met mijn jongere broertje. Het is 1972 en bij bepaalde afbeeldingen vertel ik hem wat ik zie. De geest met de twee gezichten, dit heeft geen

uitleg nodig. Het zeilschip is duidelijk de boot van onze opa. Het meisje met de ballon is niet goed in elkaar gezet want mijn oma kwam blijkbaar wat stof tekort. Maar die boom met oogjes... deze begrijp ik niet. Dus dat is nog steeds een gekke boom, ook voor mij.

In 1973 gaat het boek mee naar Tepoe. De kinderen van Tepoe zijn dol op de boeken van mij en mijn broer. Ze mogen het *quiet book* af en toe inkijken. Voor de rest van de tijd blijft het in onze privé-klamboe, net als alle andere spullen waar we zuinig op zijn. Het boek van Richard Scarry heeft het namelijk niet overleefd. *Mijn Leuk Wereldje* is al snel een losbladig systeem geworden. De aangeklede dieren in westerse huizen, rondrijdend in autootjes, zwerven nog lang rond in de diverse hutten van de *Trio* en de *Wayana*. Het *quiet book* komt daarom de klamboe niet meer uit. De aap blijft een aap, de kat blijft een kat en het meisje met de ballon blijft een meisje met een ballon. Mijn ouders zijn gehecht geraakt aan het *quiet book*. Terug in Nederland leggen ze het boek in een kist met een etiket *Esther*.

Het is het jaar 1997. Inmiddels ben ik zelf moeder van een dochter. Het *quiet boek* pak ik uit de kist met spulletjes van mijn eerste 20 levensjaren. Om de zoveel tijd maak ik de kist open en haal ik er iets uit wat ik nodig heb of leg iets terug wat ineens terugkomt na jaren zoek te zijn geweest.

Nu aait Ayantu de kat en wil het petje dat scheef op de kop van de schildpad staat goed zetten. Kat, zeilschip, meisje, ballon, boom? Het boek wordt uitgeklaapt en weer in elkaar gevouwen. Er wordt mee gesleept, er wordt op gekauwd. Het is een stevig boek dat kleine kinderen overleeft. Nu heeft het boek ineens een andere functie. Met haar Ethiopische vader die de Nederlandse taal nog niet goed spreekt, praat zij over de plaatjes. Er is ook een afbeelding met een kuiken, twee gele bolletjes boven op elkaar en een rood snaveltje. Haar vader kan eindelijk eens iets goed uitspreken. Zijn uitspraak voor keuken is namelijk kuiken en hij heeft van haar vaak genoeg gehoord dat een keuken geen kuiken is. De aap met lange armen is volgens hem een vliegtuig, niet zo vreemd als je piloot bent geweest.

In deze periode overlijdt ook mijn oma. Bij het ordenen van haar schilderijen kom ik een aquarel tegen met precies hetzelfde figuurtje als de boom met de oogjes. Ik weet van de aquarel dat het hier om een kleine hobbit gaat in een groot bos. Nu pas leg ik de link. De boom met oogjes is gewoon een hobbit!

De kist maak ik pas weer open in 2018 en haal het *quiet book* eruit want ik krijg een kleinkind. Ik bekijk de spullen van mijn eerste 20 levensjaren. Er is zo langzamerhand niks meer wat ik weg doe, al ben ik wel in het stadium dat ik foto's maak van knuffels die bijna zijn vergaan. Samen met wat ander (nieuw) speelgoed en kleding, leg ik het boek op een stapeltje voor als mijn kleinkind geboren is. Ik doe het nog eerst in de wasmachine, een beetje benauwd ben ik wel want ik weet niet hoe het uit de machine zal komen. De stof is echter weer fris, de kleuren wat helderder en er is geen rafeltje te bekennen.

Maar met mijn dochter's zwangerschap en het openmaken van de kist is ook mijn depressie weer naar boven gekomen. Zeven jaar lang slikte ik deze keer medicatie. Tijdens het afbouwen van de antidepressiva, loop ik tegen van alles aan. Ik moet mij weer overal naar toe slepen ook al weet ik dat ik een leuke afspraak heb. Tegen vergaderingen zie ik op. Een klein feestje daar wil ik nog wel heen (mits geen harde muziek). Sociale contacten zijn een hele opgave voor mij. Te moe om met anderen te kletsen. Ik wil 's nachts leven als alles stil is. Overdag zijn er te veel prikkels die mijn gedachten laten rondhollen, tot het moment dat ik echt ben doorgedraaid. Ik wil nu rust.

Ik wil leven zonder medicatie. Ten eerste omdat ik het supplement CBD-olie wil gebruiken waarmee anderen goede ervaringen hebben opgedaan. Die ervaringen wil ik ook! Weg met de bijwerkingen van antidepressiva! Tweede reden is dat ik altijd zo milieuvriendelijk mogelijk heb willen leven. Antidepressiva zijn chemisch en terug te vinden in het rioolwater. Dat hoort niet bij mijn levensstijl.

De geest met de twee gezichten is nu voor mij een persoonlijke metafoor voor mijn depressie geworden. Het lachebekje en het sip kijkende gezichtje zijn intrigerende figuurtjes. Eerst waren ze één geheel, later twee individuen en nu hebben ze hun karakters omgewisseld en praten ze met elkaar: 'Haha dacht jij dat je zonder medicatie kan?' Het sip kijkende gezichtje dat eerst de vrolijke kwast was, voelt zich mislukt. Het vrolijke figuurtje, dat nu antidepressiva slikt, is gelukkig. En zo weten ze soms ook niet meer wie wie is. Zo horen ze bij elkaar. Ze hebben elkaar interessante verhalen te vertellen. Ze moeten het alleen nog opschrijven.

Nu speelt mijn kleindochter van anderhalf met het *quiet book*, bladert, vouwt uit en vouwt het boek weer in elkaar. Het brabbelen van haar maakt plaats voor echte woordjes. Mijn dochter zegt wat zij ziet en haar dochter praat haar na. Poes, meisje, zeilboot, kuiken, ehh wat voor een boom dit? Ik vertel dat het een hobbit is. Zo zag een hobbit er namelijk uit in 1965 toen mijn oma het boek maakte. Ik lach en mijn dochter lacht ook. Okay, Jae-lynn, dit is dus een hobbit. Wat mijn dochter ziet in de geest met de twee gezichten is onduidelijk, zij slaat het plaatje over. Later vraag ik ernaar via WhatsApp. 'Het is een tweeling die aan elkaar zit, een monstertweeling', appt zij terug.

Mijn dochter heeft gelijk. Eigenlijk is het ook een monster. Er zijn vele soorten depressies en ik heb er één van. Het monster wordt niet verslagen. Af en toe is het lief, maar steeds vaker irritant. En daar moet ik mee leven.

Esther Kloos (1965) is van oorsprong informatiespecialist binnen de sociale wetenschappen. Zij heeft gewerkt bij organisaties als het Nederlands Centrum voor Inheemse Volken, Vereniging Milieudefensie, het Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging, het Europees Centrum voor Conflictpreventie en Artsen zonder Grenzen. Op dit moment is zij werkzaam als organisatiesocioloog en organisatiecoach.